

Barbara TRYGAR

„WIELKA JEST POTĘGA PAMIĘCI”...
„Mój Ojciec” Kazimierza Brauna

Kolejne lata to wybuch drugiej wojny światowej, czas najtrudniejszy, kiedy jeszcze z większą uwagą należało wsłuchać się w głos sumienia, być aktywnym w służbie narodu i nieść pomoc drugiemu człowiekowi. Czytelnik odkrywa twarz Juliusza Brauna jako gospodarza w Milechowie, oblicze nauczyciela i wychowawcy, który uczył swoje dzieci patriotyzmu i miłości do Ojczyzny wskazując na postaci wielkich Polaków, którzy potrafili łączyć miłość do Ojczyzny z siłą, odwagą i moralnością. Okres wojenny to dla Brauna czas działań konspiracyjnych.

Tylko że, aby drogę mierzyć przyszlą,
Trzeba-ć koniecznie pomnieć, skąd się wyszło!¹
Cyprian Norwid

Cyprian Kamil Norwid, pisarz, artysta, człowiek in statu viae, który przemierzał świat w znaczeniu dosłownym, jak i metaforycznym, odbywał podróże w głąb siebie, zadając pytania: Kim jestem? Kim byłem? Gdzie szukać źródeł tożsamości? Solidarność z tym, co minione, pozwala odkryć prawdę o sobie, narodzie, sztuce. Autor *Promethidionu* konstatuje, że pamięć ma ogromną wartość, ponieważ tworzy tożsamość człowieka. Przywołuje ważne osoby i wydarzenia z przeszłości. W niej jest ukryta siła poznania teraźniejszości i tworzenia przyszłości. Św. Augustyn w dziesiątej księdze *Wyznań* napisał: „Wielka jest potęga pamięci. Trwogą przejmuję, Boże mój, to niezgłębione, nieskończone bogactwo. I to tym właśnie jest duch, tym jestem ja [...] a cokolwiek jest w pamięci, to jest i w duszy. Wszystkie te rzeczy (obrazy pamięci) przebiegam i przelatuję, jak zechcę, a nieraz się w nich zagłębiam, dokąd zdołam, lecz nigdzie nie znajduję dna. Taka jest siła pamięci, taka jest siła życia w człowieku żyjącym – chociaż jest on śmiertelny”². Francuski uczoney Pierre Nora w artykule *Czas pamięci* konstatował, że wkroczyliśmy w erę pamięci, a odzyskiwanie pamięci stanowi integralną część naszej tożsamości³. Jan Assmann w książce *Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych* podkreślał, że „wszystko przemawia

¹ C. N o r w i d, *Niewola. Rapsod*, w: tenże, *Pisma wszystkie*, oprac. J.W. Gomulicki, t. 3, *Poematy*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1971, s. 38.

² Św. A u g u s t y n, *Wyznania*, ks. X, 17, tłum. Z. Kubiak, Znak, Kraków 2007, s. 275.

³ Zob. P. N o r a, *Czas pamięci*, tłum. W. Dłuski, „Res Publica Nowa” 2001, nr 7, s. 37-43; zob. też: „Ethos” 34(2021) nr 3(135) [*Pamięć*].

za tym, że kwestia pamięci wpłynie na wytworzenie nowego paradygmatu nauk o kulturze, który w nowym świetle postawi rozmaite zjawiska i dziedziny – sztukę, i literaturę, politykę i społeczeństwo, religię i prawo⁴. Bardzo interesującego porównania pamięci do lustra użyła Clare Mac Cumhaill w artykule *Still Life, a Mirror: Phasic Memory and Re-encounters with Artworks*. Pamięć fazowa w odróżnieniu od pamięci epizodycznej pozwala nam przypominać nie tyle wydarzenia z przeszłości, co nas samych i doświadczać na nowo, „jak to było być sobą” we wcześniejszych latach swojego życia⁵. Takim lustrem są wspomnienia zatytułowane *Mój Ojciec*⁶, w których Kazimierz Braun odkrywa siebie na nowo, przygląda się bliskim, których nie ma, ale wciąż żyją w jego sercu.

Kazimierz Braun urodził się 29 czerwca 1936 roku w Mokrsku Dolnym, reżyser, pisarz, uczoney. W 1958 roku ukończył Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na kierunku polonistycznym i w 1962 roku Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie. W 1971 roku obronił pracę doktorską na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, stopień doktora habilitowanego uzyskał w 1975 roku na Uniwersytecie Wrocławskim, a w roku 1992 został mu nadany tytuł profesora. W roku 1989 otrzymał tytuł profesora uniwersytetu w Buffalo. Jako reżyser teatralny zadebiutował w roku 1961, a w 1962 miał miejsce jego debiut telewizyjny. Reżyserował w Teatrze Polskim w Warszawie, Teatrze Wybrzeże w Gdańsku, Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie, Teatrze im. Wiliama Horzycy w Toruniu, Teatrze im. Ludwika Solskiego w Tarnowie, a także w teatrach w Stanach Zjednoczonych, Irlandii, Kanadzie i Niemczech. W latach 1967-1971 był dyrektorem artystycznym Teatru im. Juliusza Osterwy w Lublinie, a w latach 1971-1974 jego dyrektorem naczelnym i artystycznym; w latach 1975-1985 był dyrektorem Wrocławskiego Teatru Współczesnego. Od roku 1985 mieszka w Stanach Zjednoczonych, gdzie reżyserował między innymi w Guthrie Theater w Minneapolis, Odyssey Theater w Los Angeles, Chicago Actors Ensemble i Kavinoky Theater w Buffalo. Jego najwybitniejsze prace reżyserskie to sztuki Cypriana Kamilla Norwida, Tadeusza Różewicza, Williama Szekspira i Adama Mickiewicza (*Dziady*). Pracował jako wykładowca na amerykańskich uczelniach: New York University, Uniwersytecie Kalifornijskim i uniwersytecie w Buffalo. Prowadził warsztaty reżyserskie w USA, Polsce, Irlandii i Wielkiej Brytanii⁷. Wyreży-

⁴ J. A s s m a n n, *Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych*, tłum. A. Kryczyńska-Pham, Wydawnictwo UW, Warszawa 2008, s. 27.

⁵ Zob. C. M a c C u m h a i l l, *Still Life, a Mirror: Phasic Memory and Re-encounters with Artworks*, „Review of Philosophy and Psychology” 11(2020), nr 2, s. 423-446.

⁶ Zob. K. B r a u n, *Mój Ojciec*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2023.

⁷ Zob. B. T r y g a r, „Ja” w drodze do Wolności, Prawdy i Piękna. *Aspekty aksjologiczne twórczości prozatorskiej Kazimierza Brauna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2019.

serował ponad sto pięćdziesiąt widowisk teatralnych i telewizyjnych. Wydał ponad pięćdziesiąt książek, w tym prace naukowe, powieści, poezje i dramaty. W opublikowanej w ostatnio monografii *Mój Ojciec* wspomina swojego ojca Juliusza Henryka Brauna (1904-1990), wybitnego prawnika, ekonomistę i uczonego. We *Wprowadzeniu* do książki pisze: „Stoję na górze. Patrzę. Ojciec mknie na nartach w dół stoku, przy każdym skręcie wznosząc wielkie wachlarze śniegu prześwietlonego słońcem. Dzielny. Umiejętny. Piękny w tym słońcu i pędzie. Duma. Radość. Mój ojciec. Moment na zawsze zapamiętanej synowskiej miłości”⁸. Był to najpiękniejszy moment zapamiętany przez syna. Obraz ten zapisał się na trwale w jego pamięci. Mimo różnych trudnych doświadczeń życiowych, które spotykały rodzinę Braunów, Kazimierz zawsze z wielką dumą patrzył na swojego ojca, który posiadał ogromną wiarę w siłę Prawdy, Dobry, które tworzą Piękno życia. W życiu rodziny Braunów można zauważyć pewne napięcie między linią ziemską, horyzontalną, a linią nadziemską, pionową, prowadzącą od ziemi ku niebu, od nieba ku ziemi tworzącą podstawowy wymiar zawartego w jego wspomnieniach obrazu świata. W ich przecięciu rozgrywa się dramat człowieka, który ukazuje tęsknotę za utraconą „małą ojczyzną”. Kazimierz Braun odczuwał wewnętrzną potrzebę udokumentowania doświadczeń, w szczególności tych najboleśniejszych związanych z wybuchem wojny i późniejszymi latami powojennymi. Zgromadził wartościową merytorycznie literaturę na ten temat, dokumenty z Instytutu Pamięci Narodowej, przeprowadził rozmowy z wybitnymi osobami i odbył wiele podróży do miejsc związanych z przeszłością. Życiorys jego ojca, Juliusza Brauna, uporządkowany jest chronologicznie, akcentuje przede wszystkim okresy życia rodzinnego, edukacji, pracy zawodowej i naukowej. Ujmuje postać ojca wieloaspektowo i charakteryzuje go następująco: „«Wielowarsztatowiec», parający się czynnościami redaktorskimi obok właściwych zajęć – jako uczeń, później jako prawnik i ekonomista, jako pracownik samorządu gospodarczego i adwokat, jako więzień polityczny i wreszcie jako człowiek nauki. Et haec facienda et haec non omittenda»”⁹. Swoją pracą i postawą Juliusz Braun wpisał się w historię Polski. W życiu i pracy był bezkompromisowy, wierny swoim przekonaniom i ideałom.

Jak podkreśla Braun, jego pamięć złożona jest niejako z dwóch części: pierwsza obejmuje wydarzenia, w których uczestniczył i które przeżywał, czyli wspólne rozmowy z rodzicami, naukę w domu i szkole, modlitwę z najbliższymi, posługę ministrancką w bolomińskim kościele, święta spędzone w gronie rodzinnym. Druga część wskazuje na świat, o którym rodzice opowiedzieli

⁸ B r a u n, dz. cyt., s. 8.

⁹ Tamże, s. 20n.

młodemu Braunowi, życie ich dwojga i rodziny, historię kraju, dzieje kultury europejskiej.

Juliusz Braun urodził się 2 lipca 1904 roku w Dąbrowie Tarnowskiej. Jego rodzicami byli Karol Braun (1868-1935) i Henryka z domu Miller (1871-1954)¹⁰. Miał dwóch starszych braci: Kazimierza (1899-1920) i Jerzego (1901-1975), i młodszą siostrę Jadwigę (1907-1996). Na ich życie składały się trzy najważniejsze elementy: praca i nauka, atmosfera artystyczna oraz życie towarzyskie. Ważna była coniedzielna Msza Święta i uroczystości w domu, takie jak święta Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Ojciec Juliusza, Karol Braun był prawnikiem, angażował się również głęboko w sprawy społeczne. Z jego inicjatywy powstał budynek Sokolni w Dąbrowie Tarnowskiej¹¹. Następnie został prezesem „gniazda” Sokoła w Dąbrowie Tarnowskiej. Kazimierz Braun przywołuje piękne wspomnienie z tych wydarzeń: „Na Złot Grunwaldzki, zwołany przez Ignacego Paderewskiego z okazji odsłonięcia Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie, który ufundował w 1910 roku na 400-lecie zwycięskiej bitwy z Krzyżakami, pojechała cała rodzina Braunów, tak że mały Juliusz widział swego ojca defilującego przez miasto, a potem swoją matkę biorącą udział w wielkim pokazie gimnastyki zbiorowej na błoniach. Na czele defilady szła grupa prezesów gniazd Sokoła. Prowadził ją Karol Braun – w uniformie sokolskim, w kapeluszu z orlim piórem. Jego fotografia z tej defilady stała się po latach wręcz rodzinną relikwią”¹². Warto jeszcze przywołać wspomnienia spisane przez Juliusza zawarte w notatkach: „Pochód sokoli obserwowany z okien domu znajomych przy ulicy Wolskiej w Krakowie. Pamiętam jak dziś: [...] maszerował otwierający pochód oddział prezesów Gniazd Sokolich z czerwonymi opaskami na ramieniu. A na czele, kto na czele: mój ojciec Karol Braun, który był wówczas prezesem Sokoła w Tarnowie. Uznano go widocznie za najgodniejszego zaszczytnej roli honorowego dowódcy i jako *Primus inter pares* prowadził na tym historycznym Złocie oddział kolegów – prezesów”¹³.

Henryka Braun była instruktorką harcerską, w roku 1921 została hufcową w Tarnowie, w latach 1925-1930 pełniła funkcję komendantki Krakowskiej Chorągwi Harcererek. Wydarzenia te były dla rodziny Braunów doświadczeniem niepowtarzalnym, historycznym i ogromnym dowodem patriotyzmu, czyli wartości dla nich najwyższej.

¹⁰ Ojciec Konstanty Miller (1816-1886), muzyk, emigrant, wyjechał do Ameryki Północnej, następnie do Paryża, gdzie poznał i przyjaźnił się z Cyprianem Norwidem.

¹¹ W budynku, który zbudował Karol Braun, powstał Tarnowski Teatr im. Ludwika Solkiego. Kazimierz Braun wyreżyserował tam: *Europę* (2003) (tekst Jerzego Brauna), *Upadek kamiennego domu* Romana Brandstaettera (2006), *Celę Ojca Maksymiliana* (2011) (tekst Kazimierza Brauna).

¹² B r a u n, dz. cyt., s. 29.

¹³ Tamże.

Świat artystyczny Braunów tworzony był w szczególności przez matkę, która przekazywała miłość do literatury, muzyki, malarstwa i teatru. Uczyla swoje dzieci czytać i dogłębnie interpretować utwory w kontekście historycznym, „w dziele danego autora [...] odczytywać nie tylko to, co on sam w nim umieścił, ale również to, co pracą wieków na tym urosło”¹⁴. Każdy akt czytania jest również spotkaniem z autorem i ponownym aktem twórczym. Poprzez refleksję nad tekstem następuje odkrywanie prawdy o sobie, o byciu człowiekiem, katolikiem, Polakiem. Od „poezji dziejów”¹⁵ oczekuje się utrwalenia wielkich postaci i doniosłych momentów przeszłości, jak i przedstawienia „domowego, artystycznego życia”¹⁶ przodków: „Sercem domu była ogromna biblioteka [...] zawierająca klasykę polską i światową, książki z dziedzin historii literatury, kultury greckiej i rzymskiej, a także ogromny zestaw atlasów. Wszystkie dzieci zaczytywały się w tych książkach, studiowały mapy”¹⁷.

Życie rodzinne Braunów opierało się na dwóch silnych indywidualnościach rodziców: „Stosunek do autorytetu ojca i matki był jasny i oczywisty: miłość, posłuszeństwo, harmonia i pogoda”¹⁸. Młodość, czyli lata 1914-1921 Juliusz Braun spędził w Tarnowie, tu uczęszczał do szkoły, II Gimnazjum o profilu klasycznym (z rozszerzonym programem nauczania łaciny i greki). Był to również czas rozwoju jego życia duchowego, kształtowała się jego religijność, odkrywał Boga i wsłuchiwał się w Jego głos. Zainspirowany postawą kuzyna, Antoniego Żulińskiego, aktora, kompozytora, codziennie uczęszczał do kościoła Matki Bożej Szkaplerznej na poranną Mszę Świętą i przyjmował Komunię Świętą. W roku 1915 Juliusz został harcerzem, wstąpił do Trzeciej Tarnowskiej Drużyny Skautów im. Michała Wołodyjowskiego, która działała w II Gimnazjum, do którego uczęszczał¹⁹. 5 listopada 1911 roku po zaprezentowaniu wykładu na temat skautingu przez Andrzeja Małkowskiego podjęto decyzję o utworzeniu Drużyny Skautowej im. Zawiszy Czarnego. 23 stycznia

¹⁴ J.W. G o m u l i c k i, *Norwid o książce i czytaniu*, w: C. Norwid, *Myśli o książce i czytaniu*, wybór i wstęp J.W. Gomulicki, Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego, Łódź 1983, s. 5.

¹⁵ B r a u n, dz. cyt., s. 28.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ B r a u n, dz. cyt., s. 31.

¹⁹ Ruch skautowy w Polsce był określany harcerstwem. Jego twórcą był angielski generał Robert Baden-Powell. Zgromadził młodych chłopców w roli zawiadowców w kolonialnej wojnie prowadzonej przez Brytyjczyków w Rodezji, podczas obrony twierdzy w roku 1899 w Mafeking. Zasady organizacji skautowskiej przedstawił w książce *Scouting for Boys*, wydanej w 1908 roku. W Polsce ruch ten rozwinął się w 1910 roku. Jego propagatorem był student Politechniki Lwowskiej Andrzej Małkowski. Zaczęto tworzyć drużyny harcerskie na fundamencie Sokoła i innych organizacji i stowarzyszeń niepodległościowych. Por. M. Ż y c h o w s k a, *Harcerstwo Tarnowskie 1910-1975*, Komenda Tarnowska Chorągwi ZHP im. Generała Józefa Bema – Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Tarnów 1984, s. 23; por. też: B r a u n, dz. cyt., s. 44n.

1916 roku Juliusz Braun złożył przyrzeczenie harcerskie na Górze Marcina: „Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie, nieść chętną pomoc bliźniemu, być posłusznym prawu skautowemu”²⁰.

Był bardzo zaangażowany w służbę harcerską. Uczęszczał na zbiórki, zdobywał kolejne stopnie harcerskie: „Zwiadowca” (1916), „Ćwik” (1917), „Harcercz Orli” (1918), „Harcercz Rzeczypospolitej” (1919). Był zastępowym, następnie, w roku 1918, został drużynowym, jako sekretarz został przydzielony do trzyosobowej Komendy Dzielnicowej Harcerstwa w Tarnowie. W lecie 1919 roku wypełniał obowiązki hufca. Harcerstwo kształtowało jego postawę patriotyczną, uczyło miłości do ojczyzny, rozwijało jego duchowość i religijność. Jak napisał Norwid: „Chrześcijańska moralność pozostała na stanowisku swoim pierwszym...”²¹. Od moralności człowieka zależy rozwój postaw obywatelskich i kształtowanie się patriotyzmu. Obowiązkiem każdego harcerza było uczestnictwo w niedzielnej Mszy Świętej. Najważniejszą zasadą była służba Bogu, Ojczyźnie i Bliźniemu. „Mistrz Słowa”, Cyprian Kamil Norwid, którego twórczość Braunowie bardzo cenili, napisał w eseju *Zmartwychwstanie historyczne*: „Duchem-narodu jest moralna-całość narodu. [...] Wojsko nawet [...], o ile moralnej jest całości w tej lubo na pozór najmaterialniejszej organizacji, [...] jest właściwą sobie proporcją cnoty jakiejś duchowej, np. posłuszeństwa”²². W życiu każdego człowieka moralność wyznacza kierunki postępowania w życiu społecznym. Rozwój duchowy, kształtowanie charakteru, sumień, często odbywa się w samotności, w ciszy. Dlatego Juliusz Braun dużo wędrował samotnie po górach, była to okazja do wsłuchiwania się w swój wewnętrzny głos, czas głębokich refleksji nad swoim „ja”. Dbał również o rozwój naukowy uczestniczył w konferencjach, sympozjach, współpracował z harcerskim pismem „Czuwaj”. W roku 1920 udoskonalili profil czasopisma i zmienił jego nazwę na „Światowid”. Pisał artykuły, recenzje teatralne ze spektakli, które odbywały się w teatrze w Tarnowie: „Wydarzeniem w moim życiu gimnazjalnym było przygotowanie przedstawienia *Wesela* Wyspiańskiego na scenie teatralnej w gmachu Sokoła. [mieści się tam obecnie tarnowski Teatr im. Ludwika Solskiego – B.T.] [...] Mnie przypadła rola Stańczyka, a także – w wyniku koniecznych przetasowań obsady – rola Jaśka. Rzemiosła aktorskiego nigdy więcej się nie miałem. Występując zaś w życiu w różnych rolach, zawsze się starałem być sobą. A nie odgrywać kogoś innego. Czy mi się to zawsze udawało? *Nescio, Deus scit.* (Nie wiem, Bóg wie)”²³. W tym sa-

²⁰ B r a u n, dz. cyt., s. 46.

²¹ C. N o r w i d, List do Augusta Cieszkowskiego, Paryż, 1 marca 1871, w: tenże, *Pisma wszystkie*, t. 9, *Listy*, oprac. J.W. Gomułicki, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1971, s. 478.

²² T e n ż e, *Zmartwychwstanie historyczne*, w: tenże, *Pisma wszystkie*, t. 6, *Proza*, cz. 1, oprac. J.W. Gomułicki, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1971, s. 613.

²³ B r a u n, dz. cyt., s. 49n.

mym roku Juliusz wstąpił do organizowanej przez jego ojca Ochotniczej Legii Obywatelskiej w Nisku, po zwycięstwie w Bitwie Warszawskiej powrócił do szkoły, gimnazjum w Tarnowie.

Kolejnym ważnym etapem w życiu Juliusza Brauna były studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie rozpoczęte w roku 1921 roku, najpierw był „słuchaczem nadzwyczajnym”, od 1922 – studentem zwyczajnym. Jesienią 1921 roku rozpoczął również studia w Akademii Handlowej, a w kolejnym roku akademickim w Szkole Nauk Politycznych. Równocześnie ze studiami rozpoczął pracę w Biurze Prezydium Miasta w Krakowie jako pomocnik kancelaryjny i administrator Biblioteki Pracowniczej magistratu. Od roku 1923 roku pracował w Pocztovej Kasie Oszczędności. Uczestniczył też aktywnie w działalności różnych stowarzyszeń, organizacji i klubów studenckich, takich jak Akademickie Koło Tarnowiaków, najpierw jako jego członek, a potem przewodniczący Komisji Rewizyjnej; był również członkiem Komisji Rewizyjnej „Odrodzenie”. Uczestniczył w spotkaniach Koła Uczniów Szkoły Nauk Politycznych i Stowarzyszeniu Słuchaczy Prawa. Był członkiem zarządu i sekretarzem Klubu Społecznego. Uczestniczył w wieczorach literackich, organizowanych przez Krąg Młodych Literatów i akademicki klub literacki „Helion”, napisał artykuł do pierwszego numeru „Gazety Literackiej”²⁴. Priorytetami młodego Brauna były: wszechstronny rozwój, zaangażowanie oraz praca społeczna, naukowa i literacka. Był ważnym czytelnikiem, w jego artykułach można zauważyć rudymenty licznych lektur: od starożytnych klasyków, filozofów po współczesne prace naukowe z wielu dziedzin (na przykład prawa czy ekonomii). W roku 1931 został samodzielnym adwokatem, uzyskując pełne uprawnienia do wykonywania tego zawodu. Rozpoczął pracę w Izbie Przemysłowo-Handlowej w Sosnowcu. Jego wydana przez Izbę książka *Oszczędność przymusowa i częściowe ubezpieczenie jako wytyczne reformy systemu ubezpieczeń społecznych* została przyjęta jako rozprawa doktorska na wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W roku 1931 poślubił Elżbietę Szymanowską. Jej ojciec Michał Korwin Szymanowski (1877-1950) wykształcenie ekonomiczne zdobył w Belgii, pracował na Śląsku w Towarzystwie Francusko-Włoskim Dąbrowskich Kopalń Węgla. W roku 1904 ożenił się z Marią z Tymienieckich. Ich córka Elżbieta, nazywana Lili, która ukończyła później studia z zakresu ogrodnictwa na Uniwersytecie Jagiellońskim, przyszła na świat w 1906. Szymanowski w 1908 roku kupił ziemię w Mokrsku Dolnym, a w roku 1936 Juliusz Braun z żoną rozpoczęli budowę domu letniskowego.

W kolejnych latach, 1926-1931, Juliusz Braun pracował w Prokuraturze Generalnej w Katowicach i współredagował „Dziennik Pracy” w Sosnowcu

²⁴ Por. tamże, s. 69n.

(współpracował z literatem Leonem Kruczkowskim). W roku 1931 rozpoczął pracę jako adwokat w Izbie-Przemysłowo-Handlowej w Sosnowcu. Wyzna-
czał sobie wysokie cele – 26 maja tego samego roku otrzymał stopień doktora
 nauk prawnych. Jak podkreślił Kazimierz Braun: „Stawał się coraz bardziej
 znany na forum ogólnokrajowym, a następnie i międzynarodowym. [...] Na
 Międzynarodowym Kongresie Oszczędnościowym w Paryżu w 1935 roku
 ojciec miał referat (po francusku) o kontrolowanym systemie oszczędności-
 wym, którego był zdecydowanym zwolennikiem”²⁵. W roku 1937 brał udział
 w ogólnopolskiej konferencji Izb Przemysłowo-Handlowych w Berlinie.

Kolejne lata to wybuch drugiej wojny światowej, czas najtrudniejszy,
 kiedy jeszcze z większą uwagą należało wsłuchać się w głos sumienia, być
 aktywnym w służbie narodu i nieść pomoc drugiemu człowiekowi. Jak napisał
 Norwid: „A każde prawe serce polskie jest jednym pulsu uderzeniem tej zbio-
 rowej osoby. Głosem tego Narodu jest harmonia ojczyzna, mieczem – jedność
 i zgoda, celem – prawda. [...] Bo Ojczyzna [...] jest to moralne zjednoczenie”²⁶.
 Czytelnik odkrywa twarz Juliusza Brauna jako gospodarza w Milechowie,
 oblicze nauczyciela i wychowawcy, który uczył swoje dzieci patriotyzmu i mi-
 łości do Ojczyzny wskazując na postaci wielkich Polaków, którzy potrafili
 łączyć miłość do Ojczyzny z siłą, odwagą i moralnością. Okres wojenny to dla
 Brauna czas działań konspiracyjnych. Poznajemy też jego twarz skupioną na
 modlitwie i kontemplacji Boga: „Kształtem miłości piękno jest; i tyle / Ile ją
 człowiek ogląda na świecie, /W ogromnym Bogu albo w sobie – pyle”²⁷.

Odkrywamy oblicze Juliusza Brauna jako działacza niepodległościowego,
 współorganizatora „Unii”. W roku 1940, podczas tajnego zebrania w Warsza-
 wie, przywódcy „Nowej Polski” (Jerzy Braun), „Warszawianki” (Jan Hoppe)
 i „Grunwaldu” (Miroslaw Leśkiewicz) powołali do życia organizację o nazwie
 „Unia”. Przewodniczącym jej okręgu kieleckiego „Unii” został Juliusz Braun,
 który był również członkiem jej Rady Naczelnej. Opracowano wówczas dwa
 dokumenty: *Deklaracja ideowa „Unii”* i *Unionizm – podstawowe zasady dok-
 tryny*. Zawierały one koncepcję ustroju Polski po odzyskaniu niepodległości.
 W drugim wymienionym dokumencie pojawia się kluczowe stwierdzenie:
 „Nowy ustrój demokratyczny i nowe prawo międzynarodowe musi zapewnić
 autorytet obiektywnych, powszechnie obowiązujących norm moralnych”²⁸.
 Szeroka i wieloaspektowa działalność kulturalna „Unii” zainicjowała powo-

²⁵ Tamże, s. 97.

²⁶ C. N o r w i d, *Przemówienie wygłoszone na jubileusz powstania listopadowego w Brukseli w 1846 roku*, w: tenże, *Pisma wszystkie*, t. 7, *Proza*, cz. 2, oprac. J.W. Gomułicki, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1973, s. 7n.

²⁷ T e n ż e, *Promethidion. Rzecz w dwóch dialogach z epilogiem*, Drukarnia L. Martinet, Pa-
 ryż 1851, s. 15.

²⁸ J. B r a u n, *Zarys historii i doktryny „Unii”*, „Chrześcijanin w świecie” 4(1985) nr 139, s. 32.

lanie Instytutu Europy Środkowej i Wszechnicy Narodowej, propagowała publikacje książek i prasy (na przykład „Kultury Jutra” redagowanej przez Jerzego Brauna). Sprawowała także opiekę na tajnym Teatrem Rapsodycznym w Krakowie, który 1 listopada 1941 roku wystawił *Króla Duchą* Juliusza Słowackiego. Reżyserem spektaklu i adaptatorem tekstów był Mieczysław Kotlarczyk. Warto przypomnieć, że w pierwszym przedstawieniu zagrał młody Karol Wojtyła.

„Unia” posiadała swoje godło, herb w postaci litery „U”, w który wpisany był krzyż. Słowa hymnu, do którego muzykę skomponował Stanisław Bukowski, napisane zostały przez Juliusza Brauna:

Unia swą mocą zmieni
Cały ogromny świat.
Prawdę wynurzy z cieni,
Że bliźni to nasz brat.
Ona połączy ludy
W jeden braterski krąg.
Ludzkość dostąpi cudu
W jedności serc i rąk.
Bo Unia wielką jest potęgą,
Z miłości czerpie swoją moc.
Po przebudować świata sięga,
By w jasny dzień przemienić noc²⁹.

W 1943 roku „Unia” połączyła się ze Stronnictwem Pracy i weszła do podziemnego parlamentu, który rok później został przekształcony w Radę Jedności Narodowej. Do organizacji „Unia” należały oddziały wojskowe, które w roku 1942 stały się częścią struktur Armii Krajowej.

Lata 1945-1948 dla Juliusza Brauna to czas intensywnej pracy w Izbie Przemysłowo-Handlowej w Częstochowie (powołał jej filie w Kielcach i Radomiu), gdzie wydawał on „Informator Gospodarczy Okręgu Izby Przemysłowo-Handlowej”. W roku 1946 zorganizował Wystawę Gospodarczą, uroczystego otwarcia której dokonał 7 września Józef Ozga-Michalski, Przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach. Przybyli na nią również Kardynał Adam Stefan Sapiecha, Kardynał Prymas August Hlond, nowy wyświęcony na biskupa ksiądz Stefan Wyszyński.

9 października 1945 roku Braun otrzymał pozwolenie z Ministerstwa Oświaty na powołanie Wyższej Szkoły Administracyjno-Handlowej w Częstochowie. Najtrudniejszy okres w życiu Juliusza Brauna i jego rodziny był to lata 1948-1953, kiedy przebywał w więzieniu w Częstochowie, Kielcach

²⁹ B r a u n, dz. cyt., s. 171.

i Warszawie za działalność w „Unii”. Pogarszający się stan zdrowia spowodował, że trafił do więziennego szpitala, który opuścił 8 listopada 1953 roku.

W 1959 roku podjął pracę jako radca prawny w biurze „Miastoprojekt” w Częstochowie, zaproponował projekt rozbudowy miasta. Podjął ponownie pracę na stanowisku adwokata, następnie został zaangażowany jako adiunkt w Zakładzie Badań Naukowych Górnośląskiego Okręgu PAN w Zabrze. Przygotował rozprawę zatytułowaną „Elementy ekologii miasta przemysłowego”. Zgłosił ją jako rozprawę habilitacyjną w Instytucie Geografii PAN. 30 czerwca 1963 roku otrzymał kolejny stopień naukowy – habilitację. Następnie został mianowany docentem w Polskiej Akademii Nauk. W 1973 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego. Jego głównym miejscem pracy była Świętokrzyska Stacja Naukowa PAN w Kielcach.

Ważnym wydarzeniem w jego życiu okazało się spotkanie (w roku 1979) z papieżem Janem Pawłem II: „Przechowywana jak relikwia w moim archiwum fotografia ukazuje Papieża obejmującego ojca za ramię – jakimś ojcowskim, pełnym miłości gestem”³⁰. Juliusz Braun zmarł 31 maja 1990 roku.

Kazimierz Braun w książce *Mój Ojciec* zaprasza czytelnika również do zapoznania się ze wspomnieniami swojej siostry Marii Braun-Gałkowskiej. Przytoczę myśl umieszczoną w zakończeniu jej rozważań: „Od dziecka [ojciec – B.T.] miał szczerą wolę pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie i nieść chętną pomoc bliźniemu – i realizował to przez całe życie”³¹. Pamięć to most łączący świat żywych, z tymi, którzy odeszli, ale ciągle żyją wśród nas. Są światłem, które rozświetla mroki życia, są miłością, gdy jej brak, są radością, gdy panuje smutek. Żyją wciąż w naszej pamięci, a przede wszystkim w naszych sercach.

Pamięć to wartość wyjątkowa, czynnik sensotwórczy, pozwalający odbyć podróż w przeszłość, do źródła tożsamości, fundamentów wartości, zasad, na których opiera się świat Prawdy, Dobra i Piękną.

Książka *Mój Ojciec* Kazimierza Brauna odkrywa przed czytelnikiem świat rodzinnych wspomnień, pięknych postaw patriotycznych, wzorów do naśladowania i ideałów, według których należy żyć. Czytelniku, auscultate et perpende.

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

Assmann, Jan. *Pamięć kulturowa: Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych*. Translated by Anna Kryczyńska-Pham. Warszawa: Wydawnictwo UW, 2008.

Św. Augustyn. *Wyznania*. Translated by Zygmunt Kubiak. Kraków: Znak 2007.

³⁰ Braun, dz. cyt., s. 171.

³¹ M. Braun-Gałkowska, *O moim Ojcu*, w: K. Braun, dz. cyt., s. 319.

- Braun, Juliusz. “Zarys historii i doktryny ‘Unii.’” *Chrześcijanin w Świecie* 4, no. 139 (1985): 27–37.
- Braun, Kazimierz. *Mój Ojciec*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2023.
- Braun-Galkowska, Maria. *O moim Ojcu*. In Kazimierz Braun, *Mój Ojciec*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2023.
- Gomulicki, Juliusz W. *Norwid o książce i czytaniu*. In C. Norwid, *Myśli o książce i czytaniu*. Edited by Juliusz W. Gomulicki. Łódź: Miejska Biblioteka Publiczna im. L. Waryńskiego, 1983.
- Mac Cumhaill, Clare. “Still Life, a Mirror: Phasic Memory and Re-encounters with Artworks.” *Review of Philosophy and Psychology* 11, no. 2 (2020): 423–46.
- Nora, Pierre. “Czas pamięci.” Translated by Wiktor Dłuski. *Res Publica Nova*, no. 7 (2001): 37–43.
- Norwid, Cyprian Kamil. “Niewola: Rapsod.” In Norwid, *Pisma wszystkie*. Vol. 3. *Poematy*. Edited by Juliusz W. Gomulicki. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971.
- . Norwid to August Cieszkowski, 1871. In Norwid, *Pisma wszystkie*. Vol. 9. *Listy*. Edited by Juliusz W. Gomulicki. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1971.
- . *Promethidion: Rzecz w dwóch dialogach z epilogiem*. Drukarnia L. Martinet, Paryż 1851.
- . “Przemówienie wygłoszone na jubileusz powstania listopadowego w Brukseli w 1846 roku.” In Norwid, *Pisma wszystkie*. Vol. 7. *Proza*. Part 2. Edited by Juliusz W. Gomulicki. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1973.
- . “Zmartwychwstanie historyczne.” In Norwid, *Pisma wszystkie*. Vol. 6. *Proza*. Part 1. Edited by Juliusz W. Gomulicki. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1971.
- Trygar, Barbara. *“Ja” w drodze do Wolności, Prawdy i Piękna: Aspekty aksjologiczne twórczości prozatorskiej Kazimierza Brauna*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2019.
- Żychowska, Maria. *Harcerstwo Tarnowskie 1910-1975*. Tarnów: Komenda Tarnowska Chorągwi ZHP im. Generała Józefa Bema – Muzeum Okręgowe w Tarnowie, 1984.

ABSTRAKT / ABSTRACT

Barbara TRYGAR – „Wielka jest siła pamięci”... *Mój Ojciec* Kazimierza Brauna

Celem artykułu jest omówienie wspomnień Kazimierza Brauna zatytułowanych *Mój Ojciec*. Autor przedstawia dzieciństwo, młodość, studia, pracę zawodową, rodzinę, okres wojny, działalność naukową Juliusza Brauna wybitnego prawnika, ekonomistę, uczonego. Bardzo ważnym źródłem informacji oprócz osobistych wspomnień pisarza było archiwum Juliusza Brauna, dokumenty, notatki, artykuły. Wspomnienia są uporządkowane tematycznie, co pozwala

odkryć drogę kształtowania się jego tożsamości. Najważniejszą kategorią jest pamięć, która stanowi fundament mądrości, poznania prawdy i rozumienia dobra i piękna, oraz inspiruje do działania.

Słowa kluczowe: pamięć, historia, tradycja, patriotyzm, wartości

Kontakt: Instytut Jana Pawła II, Wydział Filozofii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin

E-mail: ethos@kul.pl

Tel. 81 4453218

Barbara TRYGAR, “Great is this force of memory”... *Mój Ojciec* [“My Father”] by Kazimierz Braun

The aim of the article is to discuss Kazimierz Braun’s memoirs *My Father*. The author presents the childhood, youth, education, professional work, family, the war period, and the scholarly activity of Juliusz Braun, an outstanding lawyer, economist, and scientist. A very important source of information, apart from the author’s personal memories, was Juliusz Braun’s archive, documents, notes, and articles. The memories are arranged thematically, which allows the reader to follow the path of shaping Juliusz Braun’s identity. The most important category is that of memory, which is the foundation of wisdom, of the knowledge of truth, as well as of the understanding of goodness and beauty, and provides inspiration for action.

Keywords: memory, history, tradition, patriotism, values

Contact: John Paul II Institute, John Paul II Catholic University of Lublin, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Poland

E-mail: ethos@kul.pl

Phone: +48 81 4453218